

معرفی نسخه اهدایی

مریم محمدشفیع*

پس از اختراع دستگاه چاپ سنگی در سال ۱۷۹۶ (۱۱۷۵ش/ ۱۱-۲۱۰ق) در آلمان و آشنایی مسلمانان با این صنعت، همواره یکی از پرشمارترین کتبی که در ادوار مختلف تاریخ و در نقاط مختلف جهان اسلام به چاپ سنگی رسید، قرآن کریم است، اما چاپ قرآن، به این روش در ایران برای نخستین بار در سال ۱۲۵۰ق (۱۲۱۳ش) در تبریز انجام شد و پس از ورود این نوع دستگاه چاپ در سال ۱۲۵۹ق به تهران و پس از آن به سایر شهرهای بزرگ ایران، در مدت کوتاهی چاپ کتاب و به ویژه چاپ قرآن به روش سنگی شدیداً رواج یافته و بازار کتاب ایران را متحول کرد. چنان که اکنون نیز در نزد اغلب خانواده‌های مسلمان ایرانی یک یا چند نسخه قرآن چاپ سنگی به یادگار مانده است.

رواج سنت دیرینه‌ی ثبت تاریخ ولادت و وفات اعضای خانواده و بستگان و خویشان، و هم‌چنین ثبت برخی وقایع مهم تاریخی، در حاشیه‌ی قرآن‌های خانوادگی، علاوه بر تمام ارزش‌های معنوی، و نیز ارزش‌های نسخه‌شناسی، این نسخه‌ها را به منابعی در حوزه‌ی پژوهش‌های تاریخ محلی و خانوادگی تبدیل کرده است. در این شماره یکی از نسخ قرآن چاپ سنگی که اخیراً به کتابخانه میرداماد اهداء شده معرفی خواهد شد.

*مسئول مرکز

اسناد تاریخی

موسسه فرهنگی

میرداماد

معرفی نسخه

عنوان: قرآن مترجم چاپ سنگی

کاتب: محمدحسن ابن علی جرفادقانی

تاریخ چاپ: ۱۳۲۷ق (در زمان سلطنت محمدعلی شاه قاجار)

محل انتشار: طهران، کارخانه مشهدی خداداد باسمه چی

جنس و رنگ کاغذ: فرنگی نخودی

جلد: مقوایی با روکش تیماج ساده، به رنگ قهوه ای سوخته

تعداد اوراق: ۳۰۸ برگ (ششصد و شانزده صفحه)

تعداد سطور در هر صفحه: ۱۵ سطر

قطع: رحلی (۲۱*۳۳/۵ سانتیمتر)

متن این نسخه شامل سه بخش است:

بخش آغازین: شامل فصولی در باب چگونگی ختم سوره ها و خواص آیات و هم چنین اعداد و حروفی که رموز قرآن را نشان می دهد. مطالب این بخش به صورت جداول و نمودارهای درختی و گلدانی تنظیم شده است. بخش میانی: اصلی ترین بخش نسخه، یا همان متن قرآن کریم است و دارای ترجمه ی فارسی می باشد. در این بخش، خواص آیات و سوره ها و هم چنین تفسیر آیات، در حاشیه ی متن کلام الله آمده است. (از آنجا که تلاوت آیات قرآن، غیر از اجر و پاداش اخروی، در همین دنیا نیز خواص و آثاری اعم از مادی و معنوی دارد، بسیاری از این خواص از طریق روایات ائمه ی اطهار (ع) و پیامبر اکرم (ص) و برخی نیز از طریق تجربه ی عالمان و سینه به سینه به ما رسیده است. بر همین اساس در بسیاری از قرآن ها و کتب علوم قرآنی، خواص آیات و سوره ها ذکر شده است.)

علاوه بر این؛ در بالای هر صفحه؛ کلمات «خوب»، «بد» و «متوسط» آمده، که مربوط به استخاره با قرآن است. البته لازم به ذکر است که درج این واژه ها بر صفحات قرآن، اصالت چندانی ندارد، بلکه برخی از ناشرین با کمک گرفتن از بعضی افراد که تا حدودی با تفسیر آیات قرآن آشنایی داشتند، آیات اول هر صفحه را مورد مطالعه قرار داده و بنا بر معنی و تفسیر آیات، آن چه را که خوب، بد و میانه تعبیر می کردند، در بالای هر صفحه درج می کردند. بخش پایانی: شامل جدول کشف الآیات قرآن (فهرستی الفبایی از واژه های به کار رفته در قرآن) و هم چنین فهرست سوره های قرآن است.

آسیب های وارده به این نسخه شامل:

- صفحات آغازین از بین رفته است.
- وجود گرد و غبار در داخل اوراق نسخه
- جداشدن بعضی از اوراق
- وجود لکه های مختلف بر روی اوراق، خصوصا در پایین صفحات (لکه های ناشی از اثر

رطوبت انگشت و خطوط و لکه های قهوه ای رنگ ناشی از اسیدی شدن برگ ها)

• جداشدگی بعضی اوراق از شیرازه

• پارگی و ریختگی اوراق در اثر اسیدی شدن

• از هم پاشیدگی مقوای جلد (در قسمت آستر) بر اثر رطوبت.

این قرآن، به همراه یک نسخه «زاد المعاد» چاپ سنگی متعلق به مرحوم محمد قدرتی متولد ۱۳۱۴ در روستای گز از توابع بندرگز (متوفی ۱۳۹۲ خورشیدی) بوده که توسط نوه ی ایشان، خانم نسیم کاویانی، به گنجینه ی نسخ خطی و چاپ سنگی مؤسسه ی فرهنگی میرداماد اهداء شده است.

نسیم کاویانی؛ متولد ۱۳۶۴ گرگان است. لیسانس علوم اجتماعی را از دانشگاه گیلان گرفت. پروژه ی کارشناسی وی ترجمه ی قسمتی از کتاب «جامعه شناسی اقتصادی» اثر «نیل اسملسر» بود. از جمله فعالیت های وی در همان روزها، می توان به دبیری انجمن علمی علوم اجتماعی دانشکده ی علوم انسانی و سردبیری نشریه ی دانشجویی آرمان، اشاره کرد. او رشته ی جامعه شناسی را در مقطع کارشناسی ارشد در دانشگاه مازندران ادامه داد. موضوع پایان نامه اش «بررسی عوامل اجتماعی گرایش زنان به معنویت های نوظهور» بود.

کاویانی که مقاله ای در حیطه جامعه شناسی ادبیات تحت عنوان «پارادوکس فمینیستی آثار جلال آل احمد» نوشته است، از سال ۱۳۹۱ در مراکز آموزش عالی و برخی دانشگاه های استان هم چون پیام نور و علمی-کاربردی، تدریس می کند.

